

TATHMINI YA PAMOJA GATUZI DOGO LA MERU YA KATI

**KISWAHILI KIDATO CHA NNE
MUHULA WA PILI-2020
KARATASI 102/2**

MUDA SAA 2 ½

JINA..... NAMBARI.....

SAHIHI.....

Jibu maswali yote, majibu yako yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

1. UFAHAMU (Alama 15)

Huku ulimwengu unapoingia ya katika teknolojia ya tarakilishi na sera ya utandaridhi, ukweli wa mambo ni kuwa akina mama wamezinduka. Suala la usawa wa kijinsia limeanza kushamiri kote duniani na ole wake mwanamume yeyote ambaye hajawa tayari kutembea na majira. Lakini hebu tuchunguze jambo hili kwa makini zaidi.

Usawa wa jinsia ni nini? Usawa wa kijinsia ni usawa wa binadamu wote; wawe wake au waume. Usawa huu unapaswa kudhihirika katika kugawa nafasi za kazi, utoaji wa elimu, nafasi za uongozi na Nyanja zinginezo zozote za maisha.

Ubaguzi wa aina yoyote ile hasa dhidi ya mwanamke ni jambo linalokabiliwa na vita vikali sana ulimwenguni kote.

Dahari na dahari, hasa katika jamii za kiasia kumekuwa na imani isiyotingizika kuwa mwanamke ni kiumbe duni akilinganishwa na mwanaume. Kwa hivyo mwanamke amekuwa akifanyiwa kila aina ya dhuluma ikiwepo kupigwa, kutukanwa, kudharauliwa, kunyimwa haki zake, kunyimwa heshima na mambo kama hayo, lakini je, ni kweli kuwa mwanamke ni kiumbe duni asiyefaa kutendewa haki?

Tukichunguza jamii kwa makini tunaweza kuona mara moja kuwa hivyo ni imani potovu isiyo na mashiko yoyote. Ukimulika familia yoyote ile iliyopiga hatua kimaendeleo, uwezekano mkubwa ni kuwa mume na mke wa familia inayohusika wana ushirikiano mkubwa. Mume anamthamini mke wake na hadiriki kufanya maamuzi muhimu yanayoweza kuathiri maendeleo ya familia bila kumhusisha mke. Mume kama huyo huketi na mkewe, wakishauriana na kufikia uamuzi bora.

Tukitoka katika muktadha wa kifamilia na kumulika ulimwengu wa kazi iwe ni katika afisi za serikali au kwenye makampuni binafsi, ukwerli ni kwamba kiongozi yeyote yule aliyefaulu katika usimamizi wake mara nyingi huwa na mke nyumbani ambaye wanashauriana kila uchao kuhusu kazi anayofanya hata kama mke hafanyi kazi mahali pale. Hisia na mawaidha anayotoa mke kwa mume wake ni tunu na huenda asiyapate kwingineko kokote hata katika vitabu vya kupigiwa mifano. Hii ni mojawapo ya sababu ambayo huwafanya viongozi wa nchi mbalimbali kupenda sana kuwatambulisha wake na familia zao waziwazi kwa vile wanajua kuwa jamii inathamini sana msingi wa jamii. Kiongozi ambaye hana mke au familia au yule ambaye hana mke wake hatambuliki, hutuwa mashaka na jamii hata kama ni kiongozi aliye na azma ya kushikilia kazi ngumu ya kuongoza umma.

Tukirudi nyuma kidogo na kupiga darubini mataifa ya mbali, tunaweza kuwaona wanawake mashuhuri walio uongozini ambao hadi waleo unapigiwa mfano. Wanawake mashuhuri waliotoa uongozini ambao hadi wa leo unapigiwa mfano. Wanawake hao walisimamia mojawapo ya mataifa yenye uwezo na ushawishi mkubwa Zaidi duniani. Ingawa wengi wao sasa wameng'atuka, uongozi wao bado unakumbukwa hata baada ya miaka mingi ya wao kuamua

[DOWNLOAD MORE RESOURCES LIKE THIS ON ECOLEBOOKS.COM](http://EcoleBooks.com)

kupumzika ,mfano ni kama :Bi Bandranaike wa Sri lanka, Golda Meir wa Israel na wengine wengi katika mataifa kama Indonesia, Ufilipino, Bangladesh, Pakistani na kwingineko.

Katika kufikia tamati, tunapozungumza kuhusu jinsia, hatuna budi kugusia kitafsili masuala nyeti. Kwanza, imani ya kushikilia kikiki tamaduni zisizofaa, ni jambo linalofaa kuchunguzwa kwa makini. Kwa mfano, kuna badhi ya jamii ambazo humlazimu mke kurithiwa baada ya kifo cha mumewe. Vile vile baadhi ya jamii za kiafrika zinanshikilia kuwa mwanamke hana haki ya kurithi. Kutokana na Imani hii, wanawake wengi huishi maisha ya taabu baada ya kutengana na waume zao kwa vile hawana haki ya kurithi chochote kutoka kwa wazazi wao hata kama wazazi hao wana mali nyingi kupindukia. Mali ya wazazi ni haki ya watoto wa kiume wala si watoto wa kike! Hili ni jambo la kusikitisha mno.

Isitoshe, wanawake hukumbukwa na kizingiti kingine wanapojaribu kumiliki mali ya waumezao baada ya waume hao kukata kamba .sababu ni kuwa,baada ya hao wenda zao kuwekwa kaburini, vita vya umiliki wa mali huanza mara moja na mwishowe yule mke maskini hujikuta hana hata mahali pa kulala sembuse mali waliyochuma na mali yake yote kunyakuliwa na aila ya mumewe . Jambo hili linaonyesha namna tulivyoachwa nyuma na uhalisia wa mambo. Ni lazima jamii izuinduke na itoke kwenye kiza hiki chenye maki nzito.

MASWALI

a. Ina maana gani kusema kuwa wanaume hawana budi “kutembea na majira”

_____ (alama 2)

b. Kabla ya uzinduzi huu kuhusu usawa wa jinsia, wanawake wamekuwa wakitendewa dhuluma za kila aina. Taja tatu.

_____
_____
_____ (alama 3)

c. Je, ni kwa nini viongozi wengi hupenda kujitambulisha na familia zao?

_____
_____ (alama 2)

d. Je, unaamini kuwa hisi na mawaidha anayatoa mke wa mume wake ni tunu na huenda yasipatikane kwingineko? Fafanua

_____
_____ (alama 2)

e. Je, licha ya kunyimwa haki yake ya kujiamulia, ni matatizi yapi mengine yanayoweza kumkumba mke anayelazimishwa kurithiwa?

_____
_____

(alama 3)

---

f. Eleza maana ya maneno yafuatayo jinsi yalivyotumiwa katika hali muktadha.

(alama 3)

Kushamiri

Hulka

Azma

---

2. MUHTASARI

Soma kifungu hiki kisha ujibu maswali yafuatayo.

Idadi kubwa ya wanafunzi huingiwa na wasiwasi wakaribiapo kufanya mtihani kwa sababu mbalimbali, kubwa likiwa ni hofu kwa jinsi ambavyo watafanya katika mtihani huo. Asilani mambo hayafai kuwa hivyo. Wataalamu wa masuala ya saikolojia na wale wa elimu wanashauri kuwa mtahiniwa anafaaa kupata muda mwingi wa mapumziko wakati anapokaribia kufanya mtihani ili aweze kuituliza akili asije akapatwa na mzongo wa akili.

Moja katika mashauri ni kuwa mtahiniwa anafaa kupata usingizi wa kutosha wakati akijiandaa na pia wakati akifanya mtihani. Hii ni kwa sababu mtihani wa mwisho si tofauti na mitihani mingine ambayo mtahiniwa amekuwa akifanya, pamoja na kuwa ni maswali ya jumla tu kutoka viwango vyote vya masomo. Hivyo basi, mtihani unapokaribia, mtahiniwa anafaa kudurusu na kufanya majaribio mbalimbali ya mtihani pamoja na kujikumbusha yale aliyofunzwa na mwalimu wake. Wale asimdunishe au kumdharau mwalimu hata kama stadi zake za kufundisha kazikumsisimua – alikupa kito cha thamani kitakachokufaa kama silaha wakati wa mtihani.

Mtihani unapokaribia, mtahiniwa anafaa kuwa amekwisha kutambua udhaifu wake na kutia bidii kuudhibiti kupitia udurusu, mijadala na mashauriano. Kumbuka kuwa bidii haiui ila hulipa. Hivyo basi, kila unaposhirikisha bidii na ujasiri wa wako na kuimarisha uelewe wako wa somo, na hatimaye ukaboresha matokeo katika somo hilo. Vilevile, kujadili au kufafanua mada unayoielewa vyema kwa m wenzio aiyeielewa kutakuwezesha kuielewa hata Zaidi na hivyo kuimarisha uwezo wako wa kuzoa alama nyingi katika mtihani endapo swali litatoka katika mada hiyo.

Pamoja na hayo, mtahiniwa anafaa kujihadhari na majuto ya kufanya kile ambacho hakupaswa kufanya. Anaweza kuhakikisha hili kwa kuyapitia maswali kwa makini Zaidi, na kuyatafakaria, kuyapangia na kuaandikia majibu sawasawa kasha kuyasoma tena majibu yake ili kuwa na uhakika kwamba hajapotoka.

SEHEMU C - MATUMIZI YA LUGHA.

a) Eleza ufauti ya kimsingi iliyopo kati ya irabu na konsonanti.

(ala2)

b) Taja sifa tatu bainifu za irabu /O/

(ala 3)

c) Andika maneno yenye muundo ufuatao

i) KKKIKI

---

ii) KKIKI

(ala2)

d) Andika tungo ya neno moja yenye viambishi vifuatavyo.

i) Nafsi

---

ii) Njeo

---

iii) Kirejeshi

---

iv) Shamirisho

---

v) Mzizi

---

vi) Kauli ya kufanyiza

---

vii) Kiishio _____ (ala3)

e) Andika vitenzi vifuatavyo katika hali ya kutendeanana. (ala2)

i) –la _____

ii) – nywa _____

---

f) Andika sentensi ifuayo kulingana na maagizo. (ala2)

Maagizo

Mhalifu alisamehewa kwa sababu alinyenyekea .
Geuza maneno yaliyopigiwa mstari kuwa nomino.

_____

_____

g) Andika kwa wingi
Kelele ya amchaye Mungu ni baraka.
_____ (ala1)

h) Tambua aina ya vishazi katika sentensi hii
Utazawadiwa ukicheza vizuri.
_____ (ala2)

i) Tofautisha matumizi yapo katika sentensi hizi. (ala2)

1. Alipomwona alimhoji.
2. Amwonapo humhoji

_____

_____

j) Bainisha aina za virai vilivyopigiwa mistari. (ala2)

Ubaguzi wa kijinsia umekashifiwa mno na viongozi wenye msimamo thabiti mno.

_____

_____

_____

k) Unda nomino kutokana na vitenzi (ala2)

1. Jaribu

---

2. Chuma

---

l) Eleza matumizi ya 'na' katika sentensi
Wageni na wenyeji walikimbiliana

(ala 2)

m) Andika katika msemo wa taarifa.
"Nitakuarifu nikimwona" Maria alisema

(ala3)

n) Eleza maana mbili za sentensi
Tuliitwa na Juma

(ala2)

o) Tumia "0" rejeshi katika sentensi ifuatayo
Mtu ambaye hutupa tope hujichafua mwenyewe.

(ala 2)

p) Tumia visawe vya maneno yaliyopigiwa mstari kuandika tena sentensi ifuatayo.
Ukuta umemwuumiza mvulana alipokuwa akiuparaga.

(ala3)

q) Changanua sentensi kwa njia ya jedwali.
Ouma alianguka mtihani ila Kamau alifuzu vizuri.

(ala4)

ISIMUJAMII

Mtu I: Wewe njoo hapa (kwa sauti kubwa) fanya upesi.

Mtu II : (anakimbia mbio) Naja Sir

Mtu I : (anamtazama) unajifanya mwelevu?

Mtu II : Hapana Sir.....eh.....afande

Mtu I : Jina

Mtu II : Samwel Kioko

Mtu I : (Huku akiandika) Lete kitambulisho

Mtu II : Sina hapa sir

Mtu I : Huna kitambulisho? Utafanyiwa booking vipi?

Mtu II : Naomba

Mtu I : Naomba ! naomba! Unaomba nini? Wazururaji kama nyinyi tunawajua.

Mnajifanya hamjui kuna curfew. Mnajiponza, “zerikali saidia”. Usiniharibie muda wangu (akiashiria) ingia ndani! Utakuwa mgeni wetu leo. Tutakukarimu chakula cha chumba.(anamsukuma ndani)

a) Bainisha sajili ya makala haya.

(ala2)

b) Eleza sifa nne za sajili kwa kurejelea makala haya.(ala 8)
